

O teatro de fins do XX e comezos do XXI. Temas e autores dos 80 e dos 90. Dramaturgos, tendencias e compañías actuais máis relevantes.

1. O panorama teatral de fins do séc. XX e comezos do séc. XXI

O teatro galego experimentou unha grande evolución nos últimos anos. Neste proceso tivo moito que ver o labor dos grupos de teatro independente e dos autores que participaron nas mostras de obras dramáticas da década de 1970.

Na década seguinte, o teatro logrou algún apoio institucional e a promoción dos oitenta comezou a dar os seus froitos na súa tarefa de consolidación dunha dramaturxia galega.

Pola súa banda, a promoción dos noventa diversificou os subxéneros e experimentou e aínda experimenta novas liñas estéticas.

Nos últimos anos, o teatro goza dunha notable vitalidade: proliferan os premios e as representacións, as compañías (Matarile, Chévere, Ollomoltranvía, os Monicreques de Kukas, Talía Teatro...) e as escolas dramáticas como Casahamlet, na Coruña, e a Escola Superior de Arte Dramática de Galicia, en Vigo.

1.1. O teatro profesional

Logo dos comezos marcados polo teatro independente, coas mostras e os certames de Ribadavia, en 1980 nace en Sada a **Asociación Profesional do Teatro Galego**, presidida por Eduardo Alonso, mentres que outras agrupacións profesionais traballan en Vigo e na Coruña. Estas compañías intentan crear salas estables para representar as súas obras e as doutros grupos, mais por falta de apoios institucionais, en 1984 quedarán reducidas a cinco: **Antroido, Artello, Caritel, Luís Seoane e Mari-Gaila**.

1.2. O teatro institucional

En xaneiro de 1984 nace o **Centro Dramático Galego (CDG)**; o seu primeiro director foi Eduardo Alonso. Nun principio tivo como obxectivo recuperar a profesión e brindar a posibilidade de representar aquelas obras que non se puideran interpretar por falta de apoios. Á parte diso, pretendíase que o repertorio estivese constituído por obras de autores galegos contemporáneos e por autores clásicos do teatro universal.

Durante os sete anos seguintes a dirección do CDG cambiou en varias ocasións, ata que en 1991 Manuel Guede se puxo á fronte da institución. Continuaron representándose obras de autores galegos xa falecidos (Otero Pedrayo, Blanco Amor, Ramón Cabanillas...), ata que en 1997 estreou *O peregrino errante que cansou ó demo*, de Xavier Lama, un autor contemporáneo.

Na actualidade os obxectivos do CDG son converterse nun referente e nun apoio para a creación dramática galega e facer posible que o espectador da nosa comunidade teña unha visión completa do panorama dramático contemporáneo.

2. Liñas temáticas do teatro de fins do século XX e comezos do século XXI

Durante a etapa do teatro independente a produción teatral estaba marcada polo compromiso político e social en medio da situación de ditadura e transición que lles tocaba vivir. A partir de 1980 xurdiron novas tendencias:

- **a crítica social:** condénanse aspectos da sociedade case sempre tinguidos cunha crítica de humor. Son exemplos deste compromiso Xesús Pisón, Manuel Riveiro Loureiro, Xosé Cid Cabido, Alberto Avendaño...
- **o culturalismo:** ao contrario do que pasa na lírica, non se trata dunha tendencia rupturista, pois a maior parte dos seus temas e dos seus recursos estaban xa presentes no grupo

Abrente. É un teatro que se caracteriza pola reflexión sobre si mesmo e polas relacións que establece entre a arte e a vida.

Os dramaturgos incluídos nesta liña constitúen o grupo da “mirada culta”: Miguel Anxo Fernán-Vello, Luísa Villalta, Inma Antonio Soito, Henrique Rabunhal, Lino Braxe ou Francisco Souto.

- **o neorruralismo:** esta corrente enlaza coa tradición de preguerra a través da modernización e actualización destes temas, que levan a cabo autores como Xosé Agrelo, Francisco Taxes e, sobre todo, Raúl Dans.
- **a intertextualidade:** trátase da volta aos clásicos da dramaturxia universal coa pretensión de entreter e divertir ao público, como é o caso de Cándido Pazó, Miguelanxo Murado, Manuel Guede ou Eduardo Alonso. Isto supuxo un incremento no cultivo da comedia en todas as súas vertentes. Nesta vía destacan ademais Roberto Salgueiro, Suso de Toro e Manuel Núñez Singala.
- **o teatro histórico:** xa traballado por Agustín Magán nas Mostras de Ribadavia, continúa en vixencia da man de Millán Picouto, Mª Xosé Queizán, Cándido Pazó ou Xosé Lois García Fernández.

Todas estas liñas temáticas mestúranse incluso nun mesmo autor, aínda que existen exemplos de difícil clasificación pola súa orixinalidade, como é o caso de João Guisam.

3. Autores de fins do século XX e comezos do século XXI

3.1. A promoción dos 80

Trátase dun conxunto de dramaturgos nados arredor dos anos cincuenta, entre os que se poderían incluír Anxo R. Ballesteros, Xesús Pisón, Manuel Guede, Suso de Toro, João Guisam, Luísa Villata, Alberto Avendaño, Miguel Anxo Fernán-Vello, Andrés Álvarez Vila, Xosé Cid Cabido, Xosé Lois Martínez Pereiro, Joel Rodríguez Gómez... Todos eles comparten as seguintes características: o desencanto fronte á utopía das esquerdas; a importancia do individuo, do subxectivismo e do intimismo; a descuberta do mundo cotián e a defensa do espazo urbano; a incorporación do humor, o onírico, o irracional e o inconsciente; a reflexión metateatral; o culturalismo, a intertextualidade e a preocupación pola forma.

Todos estes trazos resúmense en catro formas de percibir a realidade e de recreala: a mirada crítica, a mirada irónica, a mirada lúdica e mais a mirada culta.

- **Xesús Pisón** (Ferreira do Valadouro, 1954), que se iniciou no teatro con *Pauto* (1983), unha sátira na que condena o poder da Igrexa; continúa esta liña de crítica social en *Ei, Feldmülhe!* (1991), neste caso de denuncia ecolóxica, pois reproba a substitución das especies autóctonas pola plantación de eucaliptos. Céntrase na dificultade das relacións humanas en *Venenos* (1994) e nas seis pezas curtas de *Teatrominuto* (1996), nas que o autor, buscando a renovación, explora distintas técnicas teatrais como a falta de anotacións. Nas obras *O xigante don Gandulfo, señor de Tentequedo* (1980), *O rei aborrecido* (1984) e *Viva Peter Pan* (1995) diríxese ao público infantil.
- **Miguel Anxo Fernán-Vello** (Cospeito, 1958) escribe un teatro culturalista e intimista onde destacan temas como a análise da vida como teatro, os problemas da soidade e da incomunicación ou a reflexión pesimista sobre a condición humana, que ve marcada polo finximento e a falsidade. Entre as súas obras destacan: *A tertulia das máscaras* (1981), que constitúe unha reflexión sobre a falsidade no ser humano, sobre o ser e a aparencia; *A*

extraña Srta. Lou (1982), que amosa unha concepción pesimista da condición humana, recreando para facelo un ambiente cosmopolita; *A casa dos afogados* (1990), que reflicte, nun ambiente mariñeiro, a confusión entre o soño e a realidade.

3.2. A promoción dos 90

Englóbase baixo esta denominación un grupo de autores nados na década dos sesenta e que comezan a publicar nos noventa: Cándido Pazó, Henrique Rabunhal Corgo, Francisco Souto, Lino Braxe, Xavier Lama, Manuel Núñez Singala, Raúl Dans, Miguelanxo Murado, Roberto Salgueiro, Inma Antonio Souto, etc. As características que comparten son: unha maior preocupación pola dimensión formal; a exploración de novos subxéneros e estéticas (como sucedía na narrativa da mesma época); a vontade de xerar unha liña teatral propia e de manter a continuidade creativa; e a intención de facilitar a conversión dos textos literarios en textos escénicos.

- **Cándido Pazó** (Vigo, 1960) destaca como dramaturgo, pero tamén como director, actor, narrador oral, etc.
Escribiu *Raiñas de pedra* (1991), *O bululú do linier* (1999), *Ñiquiñaque* (2000) e *Binomio de Newton* (2002), todas elas pezas en que combina a actualidade social galega coa ironía e co humor. Máis recentemente escribiu *A piragua* (2007) e *García* (2007).
Publicou tamén teatro infantil, como a peza para monicreques *O merlo branco* (1989).
Integra na súa obra elementos renovadores na busca dun teatro interactivo entre os actores e público. Asemade procura a verosimilitude e o decoro, cunha linguaxe que reflicte a realidade, aínda que é quen de combinar con éxito rexistros cultos e populares.
- **Raúl Dans** (A Coruña, 1964) trata como liñas temáticas principais o mundo rural, o urbano e a identidade do ser humano e o seu papel na sociedade en que lle toca vivir.
Iniciouse con *Water-look* (1990) ambientado en espazos marxinais dunha cidade e protagonizado por personaxes que representan o máis baixo da sociedade.
Matalobos (1993) é unha traxedia rural; e os tópicos da loita pola terra entre colindantes son retomados en *Estrema* (1999), aínda que nesta peza tamén se mostra a desequilibrada puxa entre o mundo rural e o urbano.
En 1994 publícanse *Lugar*, obra que centra o seu interese no reencontro do protagonista co seu pasado, e *O paso*, en que volve retomar o motivo do reencontro, esta vez de tipo amoroso. Máis recentemente viu a luz *Nachtmahr* (2008), obra en que navega polo subconsciente dun novelista.
En canto ao estilo e á lingua, este autor demostra un perfecto coñecemento do diálogo tanto como fío condutor da obra dramática coma dos seus diferentes rexistros.
- **Miguelanxo Murado** (Lugo, 1965) traballa un teatro intertextualizado que aproveita vellas historias. Estas historias sérvenlle para reflexionar sobre problemas de sempre, conflitos humanos que amosan a nosa condición. *Historias peregrinas* (1995) recrea, seguindo o esquema do auto sacramental, a vida das compañías de cómicos ambulantes dos séculos XVI e XVII.
- **Inma Souto** (A Coruña, 1968), desde unha perspectiva feminina e a través do simbolismo, reflexiona sobre a incomunicación, a frustración e a soidade. *Era nova e sabía a malvaísco* (1990) reflexiona sobre a feminidade e a memoria como elementos para configurar a identidade; *Os cárceres do esquezo* (2004) baséase na entrevista que se lle fai a un famoso

Historia da Literatura. Lingua Galega e Literatura. 2º Bacharelato

correspondente de guerra que reflexiona sobre as desgrazas da vida e do home guiándose polos catro xinetes d'O Apocalipse e o seu significado.